

Elxan NƏCƏFOV

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu

CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏ YARADICILIĞININ SPESİFİKASI İLKİN MƏRHƏLƏDƏ

Açar sözlər: ədib, nəsr, yığcam, hekayə, inkişaf

Key words: writer, prose, compact, story, development

Ключевые слова: писатель, прозаик, проза, лаконичный, рассказ, развитие

XX əsrin əvvəllərindən etibarən Azərbaycan ədəbiyyatında yeni bir hərəkət başlamışdı. Bu dövrdə ədəbi prosesin bütün sahələrində yeniləşməyə böyük maraq və meyil hiss olunurdu. Bu yeniləşmə prosesində yaşlı və təcrübəli ədəbi qüvvələrin və yaradıcılıq aləmində ilk addımlarını atan gənclərin istedadlı nümayəndələri iştirak edirdilər.

XX əsrin birinci yarısında ədəbiyyatımızda baş verən yeniləşmənin, demokratikləşmənin, tənqidi ədəbiyyatın və ədəbiyyatşünaslığın yaradılması prosesinin ən fəal nümayəndələri öz yaradıcılıqlarının ən yüksək zirvələrini nümayiş etdirirdilər. Cəlil Məmmədquluzadə, məhz bu illərin istedadı, intellekti, yaradıcılığının zənginliyi ilə seçilən nümayəndələrindəndir. İlk qələm təcrübələrindən başlayaraq “yenilikçilər” nəslinə mənsub olan yazıçı, zaman keçdikcə ruhən bağlı olduğu ədəbi nəslin estafetini daşıyan aparıcı şəxsiyyətlərdən birinə çevrilmişdir.

Yaradıcılıq fəaliyyətinə hələ gənc yaşlarından başlayan sənətkarın formalaşmasında 1882-1887-ci illər xüsusilə fərqlənir. Qori Müəllimlər Seminariyasında müxtəlif millətlərə məxsus müəllimlərdən (A.O.Çernyayevski, D.D.Semyonov, N.N.Novospasski, N.O.Lomouri və b.) aldığı təhsil onun elmə olan marağının artmasında böyük əhəmiyyətə malik olmuşdur. Burada Cəlil Məmmədquluzadə təcrübəli pedaqoqların ədəbi-maarifçi, pedaqoji-metodiki bacarıqlarından faydalanmış, əldə etdiyi bu bacarıqlar sayəsində sonrakı ədəbi-bədii, pedaqoji fəaliyyətində öz izlərini layiqincə daşımağı bacarmışdır. Belə ki, Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycan ədəbiyyatına janr və forma baxımından bir çox yeniliklər gətirə bilmişdir. Ədəbiyyatımızda ilk mənzum alleqorik dram, ilk satirik hekayə, ilk felye-

ton və s. bu kimi janr və forma baxımından ədəbi yeniliklər etməklə, öz novator bacarığını nümayiş etdirə bilmişdir. 1895-ci ildə latın əlifbasına keçməklə bağlı Peterburqa səfər etməsi, danışıqlar aparması sənətkarın öz dövründə baş verən hadisələri dərindən təhlil etmək bacarığı ilə bərabər, həm də uzaqgörənliyini göstərirdi.

Cəlil Məmmədquluzadə həyatı boyu zəngin ictimai-bədii fəaliyyət göstərmişdir. 1897-1903-cü illərdə İrəvan və Naxçıvanın hüquq orqanlarında çalışması sənətkara müxtəlif taleli sadə insanları tanımağa, müxtəlif xarakterləri kəşf etməyə imkan yaratmışdır. Həyata, insanlara, sənətə və elmə dərindən bağlı olan Cəlil hələ gənclik illərindən ədəbiyyat aləmini daim izləmiş, görüb-əşitdiklərini, oxuyub seyr etdiklərini təhlil süzğəcindən keçirməyi xoşlamışdır. Bütün bunlar ilk növbədə yazıçı dünyasına təsir göstərmiş, onun bir-birindən maraqlı olan əsərlərinin meydana çıxmasında şəxsiz, müəyyən rol oynamışdır.

Hekayə janrının ədəbiyyatımızdakı ən qüdrətli sənətkarı kimi tanınan Cəlil Məmmədquluzadənin yaddaşlardan silinməyən əsərləri sırasında öndə gələn “Poçt qutusu” hekayəsidir ki, yazıçı dövrünün müşahidələrini təsvir edən ən mükəmməl əsərlərdəndir. “Poçt qutusu” hekayəsi ədəbiyyatımızda hekayə janrının ən gözəl nümunələrindən biri hesab olunur. Hekayə kimi kiçik janrda olduqca yığcam şəkildə təsvir olunan hadisələrdə böyük mətləblər açılır. Akademik İ. Həbibbəylinin təbiri ilə desək: “Poçt qutusu” kiçik hekayənin böyük proqramıdır” [1]. Ədib “Poçt qutusu” əsərində kiçik adamlığın ictimai-psixoloji fakt kimi tipinə çevrilmiş Novruzəlinin timsalında “Novruzəli adamdır” ictimai-tarixi hökmü ilə birgə, öz müəllif konsepsiyası olaraq “Novruzəli necə adamdır?” sosial-psixoloji araşdırmasını müəyyənləşdirir və mövcud sosial problemlərin mürəkkəbliyi və qarışıqlığı içərisində sosial ədaləti bu tezisdən araşdırmağa başlayır. Hekayədə klassik novellaya xas olan lakonizm, təsvir və ifadə yığcamlığı, dialoqların təbii və canlılığı bu hekayədə nəzərə çarpan başlıca məziyyətlərdəndir.

C.Məmmədquluzadə dramaturgiyasında mövcud ictimai-siyasi şəraitin doğurduğu bəlalər – yerli, hakim siniflərin özbaşınalığı, din xadimləri, fanatik ruhanilərin ikiüzlüüyü, xalqı öz çirkin əməllərini şəriət arxasında gizlətməklə əsarətdə saxlamaları və ən başlıcası əzilən siniflərin faciəsi və s. başlıca yer tuturdu.

Ədibin “Bəlkə də qayıtdılar...” adlı digər bir hekayəsi müflis olmuş insanların fikir və düşüncələrini əks etdirən önəmli nüsxələrdən sayılır. Hekayədə təsvir olunan müflisləşmişlər dəstəsi Molla əmiyə artist Baləqədəşin vasitəsilə təqdim olunur. Əvvəlki zəngin həyatlarını səbirsizliklə gözləyən, ancaq nail ola bilməyən bu insanlar xəyalla yaşayır, öz səadətlərinə yenə qovuşacaqlarına ümid edirlər. “Axır söz” adlanan son hissə

yazıcının hadisələrə yekunudur: “Və müxtəsər həmin müsahiblərimlə tez-tez görüşüb danışdıq, dərdləşərdik, bir-birimizə ürək-dirək verərdik və həmişə ayrılanda da ümidvarlıqla ayrılırdıq ki, inşallah muradımıza çatırıq və inşallah şayəd, iş elə gətirdi ki, bəlkə mülk və maaşımızı qaytardılar özümüzə” [2, s.167].

Cəlil Məmmədquluzadə özünün həyat təcrübəsinə görə ədəbiyyat aləmində öz sözünü deməyi bacaran sənətkarlardan olmaqla yanaşı, hekayələrində də bu konkretliyi və dəqiqliyi tərənnüm edə bilmişdir. “Dəllək”, “Usta Zeynal”, “Xanın təsbehi” və s. hekayələrində adi məişət həyatını yaşayan sadə insanlar verilməklə, onların rastlaşdığı hadisələr, başlarına gələn “bəlalar” konkret süjetə qoşulur və nəticə etibarilə mövzu cəmiyyətin daha vacib tələyüklü problemlərinə bağlanır.

“Dəllək” hekayəsində sərlövhə bu peşə ilə savadsızlığın, avamlığın hansı bəlalara səbəb olduğunu ümumiləşdirirsə, “Taxıl həkimi” hekayəsində lakonik təsvirlə taxıl həkiminin – “ziyalının” real bədii inikasını göstərir. Bəlaya düşər olmuş insanlara kömək etməli olan bu həkim tapdığı böcəyin bədən quruluşu haqqında kənd camaatına uzun-uzadı moizə oxuyur, sonra şərəfinə düzəldilmiş məclisdə sərxoş olub “kəşf etdiyi” həşəratı da kənddə unudub gedir. Taxıla zərər vuran həşəratla onu xilas etməli olan taxıl həkiminin, ziyalının mövqeyi vurulan zərərlə eyniyyət təşkil etməsi (həşəratda maddi, həkimdə mənəvi və maddi) ümumi peşə adı ilə acı ironik mövqedə əks olunur.

C.Məmmədquluzadə bədii nəsrində hekayə janrının ən mükəmməl nümunələrindən biri də “Usta Zeynal” hekayəsidir. Sənətkarın dəqiq müşahidə bacarığını göstərən bu hekayə gözlə görülən, amma dildə ifadə edilməsi baxımından ürək parçalayan həqiqətləri ifadə edir. “*Ürəyim dərdli idi. Tiflisin Şeytanbazarında rast gəldiyim islam aləmi hər gün və hər saat məni yazmağa vadar edirdi... Axırda mən də götürdüm bir hekayə yazdım. Yazdım ki, bir bədbəxt müsəlman zəhmətkeşi – ki, onun adı Usta Zeynaldır, – o qədər dini cəhalətə cumubdur ki, bu cəhalətin bərəkətindən həmişə zəhmətdədir. Görürdüm ki, mollalar bu biçərə Usta Zeynalı başa salıblar ki, dünyada bir təmiz var, bir də murdar.*

Mən də kağız tapa bilməyib divarın səhifələrini qənimət bilirdim ki, orada Usta Zeynalın bədbəxtliyini təsvir edim” [3, s.499-500].

Sənətkar qarşısına qoyduğu məqsədəuyğun olaraq hekayədə iki həyat təsvir edir, biri-birinə zidd olan iki əhvali-ruhiyyənin, iki şüurun toqquşmasına diqqət çəkir. Bunlardan biri müsəlman fanatiklərinin həyatı və şüurudur ki, əsərdə Usta Zeynal və onun şagirdi Qurban surətində təmsil edilmişdir. İkincisi isə övladının təhsildən qayıtmasını gözləyən erməni Muğdisi Akop və onun ailəsidir. Aşkar görünən budur ki, sənətkar usta Zeynalların avamlığını və cahilliyini düzgün qiymətləndirir və çıxış yolu-

nun elmdə, təhsildə olduğunu işarə edir. Bununla bərabər bədii üsulla müasir dövrümüzə səsləşən və erməni yalanlarından ən böyüyünə işarə edilmişdir ki, bu da Usta Zeynalın qaranlıq dünyasında belə görünən həqiqətin ifadəsidir. Usta Zeynalın qəfildən erməni Muğdisiyə verdiyi “Xozeyn, niyə sizin padşahınız yoxdur?” – sualı dərin ictimai əhəmiyyətə malikdir [4].

Maraqlı faktır ki, geniş süjetli əsərində olan bu poetik struktura ədibin hekayələrində də təsadüf edilir. Bu qəbildən “Xanın təsbehi” hekayəsi diqqəti cəlb edir. İlk baxışdan iki hissə, iki adla (“Xanın təsbehi”, “Təsbeh barəsində bir neçə söz”) təqdim olunan hekayənin birinci hissəsi proloq xarakteri daşıyır. Ədib bu hissədə maraqlı söyləmə tərzilə Kələybər qeryəsinin, Gərmə-Çataq kəndini, bu kəndin məşhur xanlarından Nəzərəli xan və rəiyyətləri barədə söhbət açır. Xanı Qaradağ xanlarının ən yaxşısı, ləyaqətli, insafı kimi oxucuya təqdim edir. Ziddiyyətli fikirlər haçalanır. Yavaş-yavaş tərif olunan xanın əməlləri açılır: “Nəzərəli xan hər bir kəsi asıb-kəsə də bilərdi, əfv edib hər bir bəndənin ömrünü ona bağışlaya da bilərdi”. Əsərin əsas ideyası isə ikinci hissədə açılır: “Nəzərəli xan İkrəməddövlə belə qayda qoymuşdu. Qabaqca fərraş gəlib rəiyyətdən bir şey istərdi, əgər rəiyyət verdi, verib, əgər vermədi fərraş bir-iki şallaq çəkib qayıdardı xanın üstünə və ikinci dəfə xanın təsbehini gətirərdi. Bu dəfə əgər o hökmə əməl olundu, olunub, olunmadı dəxi fərraş ixtiyar sahibidir, yəni o qədər ixtiyar sahibidir ki, əgər xəncərini çıxarıb yox deyənün boynunu vursa dəxi, bilmirəm nə olar və yaqin də heç bir şey olmaz” [2, s.232].

Cəlil Məmmədquluzadənin ilk məlum nəsr əsəri “Danabaş kəndinin əhvalatları” (1894) povestidir. Ədib bu ad altında silsilə əsərlər yazmaq niyyətində olub. “Bir yüngülvanı müqəddimə” ilə başlayan bu silsiləyə sənətkar “Eşşəyin itməkliyi” povestini tamamlamış, “Danabaş kəndinin məktəbi” hekayəsini isə bitirməmişdir. Buna görə də “Danabaş kəndinin əhvalatları” dedikdə “Eşşəyin itməkliyi” povesti nəzərdə tutulur. Əsərdə hadisələr kənd mühitində baş verir. “Danabaş kəndi” köhnə dünyanın, fanatizm, zorakılıq aləminin rəmzi kimi verilmişdir. Cəlil Məmmədquluzadə Danabaş kəndini məhdud coğrafi mənada almır. Danabaşlar kəndinin xarakter hadisə və tipləri seçilmiş, ümumiləşdirilmişdir. “Danabaş kəndi” bütün “danabaşlar aləmini” təcəssüm etdirir [5, s.63]. Povestin süjetini faktiki həyat materialları əhatə edir.

Əhvalat süjetini yarı şahidlik, yarı rəvayət fonunda təqdim etmək üsulu Cəlil Məmmədquluzadənin “Danabaş kəndinin əhvalatları” povestində sənətkarlıqla nümayiş etdirilir. “Əhvalatlar” hekayəçi tərəfindən təqdim olunsada, Cəlil Məmmədquluzadənin “mən”i şərti olaraq yoxdur. Bunun əvəzinə əsərdə iki “mən”, iki hekayəçi var: lağlağı Sadıq və qəzet-

çi Xəlil. Müəlliflik hüququ hekayəçiyə verildiyi kimi, bütün məsuliyyət də sanki onun üzərinə qoyulmuşdur" [6, s.93]. Əsərə yazılmış "Bir yüngülvarı müqəddimə"də povestin təhkiyəçisi əsərdəki əhvalatların uydurulmadığını, real həyatdan, gündəlik məişətdə baş verən fakt və hadisələrdən götürülmüş olduğunu, bunları isə hekayəçi ya özü görüb, ya da başqalarından eşitdiyini vurğulayır. Əhvalatlar güclü konflikt üzərində qurulmuşdur. Bu konfliktin bir tərəfində zülmü, ədalətsizliyi, haqsızlığı ifadə edən kəndxuda Xudayar bəy, bir tərəfində namuslu, şərəfli, cəsəretli Zeynəb, digər tərəfində isə sadə, ailəcanlı, imanlı Məhəmmədhasən əmi dayanır.

Ümumilikdə Cəlil Məmmədquluzadənin nəsr əsərləri Azərbaycan ədəbiyyatında bədii nəsrin, xüsusən kiçik hekayənin və povestin janrı kimi tam formalaşmasını təsbit etmişdir. Sözsüz ki, ədəbiyyatımızdakı bu məqam sonrakı dövrdə bədii nəsrimizin uğurlarına böyük təkan olmuşdur.

"Molla Nəsrəddin" jurnalı Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılıq fəaliyyətində ən yüksək zirvədir. Ədibin redaktorluğu ilə 1906-cı il aprelin 7-də Tiflis şəhərində nəşr olunmağa başlayan jurnal Qafqaz regionunda baş verən hadisələrə güzgü olmuş, müsəlman şərqinin, xüsusilə Azərbaycan xalqının milli özünüdərkində, oyanışında mühüm rol oynamışdır. Jurnal 1917-ci ilə qədər Tiflisdə, 1921-ci ildə Təbrizdə, 1922-1931-ci illərdə isə Bakıda nəşr olunmuşdur.

XX əsrin əvvəllərindən etibarən ardıcıl bədii fəaliyyətini davam etdirmişdir. Böyük sənətkarın "Usta Zeynal" (1905), "Dəllək" (1906), "İranda hüriyyət" (1906), "Fatma xala" (1906), "Qurbanəli bəy" (1906), "Quzu" (1914), "Nigarançılıq" (1916), "Konsulun arvadı" (1918) və s. hekayələri onun kiçik janrdə böyük sənətkar olduğunu sübut etməyə imkan verir.

Azərbaycanda sovet hakimiyyətinin qurulması Cəlil Məmmədquluzadənin həyat və yaradıcılığında da müəyyən dəyişikliklərin özünü göstərməsinə gətirib çıxartmışdır. Müəyyən baxımdan Sovet hökumətinin bəzi ideoloji prinsipləri sənətkarın fikirləri ilə üst-üstə düşürdü. Buna görə də 1921-1927-ci illərdə hökumətin təşkil etdiyi tədbirlərdə iştirak edir, bəcardığı qədər dəstək olurdu. Bu dövrdə Azərbaycan müəllimlərinin V qurultayında (1925) və Türkoloji qurultayda (1926) yaxından iştirak etmişdir. Hökumət tərəfindən təşkil edilən yubiley və ədəbi gecələrdə fəal iştirak etmiş, diqqət mərkəzində olmuşdur. "Yeni yol" qəzetinin redaktoru olduğu dövrdə sənətkar latın qrafikasının tətbiqi üçün əsl əzmkarlıq nümunəsi göstərmişdir.

Sovet hakimiyyətinin qurulduğu mürəkkəb və qeyri-müəyyən şəraitdə sənətkar bədii yaradıcılığından əl çəkməmişdir. Sənətkarın sovet dövrü yaradıcılığına aid olan "Danabaş kəndinin məktəbi" (1921) pyesi, "Lənət" (1921), "Oyunbazlar" (1921) səhnəcikləri, "Dəli yığıncağı" (1926),

"Yığıncaq" (1929), "Ər" (1930) əsərlərini yazmışdır. Ədib bütün yaradıcılığı dövründə hekayə janrının ecazkar nümunələrini yaratmış, "Şərq fakültəsi", "Taxıl həkimi", "Hamballar", "Şeir bülbülləri", "İki ər", "Zirrama", "Şəhər və kənd", "Qoşa balınc", "Bəlkə də qaytardılar" adlı hekayələri də bu dövrdə yazılmışdır.

Cəlil Məmmədquluzadə nəsrinin formalaşması M.F.Axundov nəsrinə ilə yaxından bağlıdır. Onun kiçik hekayə ustası kimi yetişməsində Axundov ənənələrinin səmərəli təsiri olmuşdur.

Azərbaycan nəsrində ilk dəfə olaraq proloq və epiloqdan istifadənin ədibin ilk irihəcmli nəsr əsəri olan "Danabaş kəndinin əhvalatları" povestində üzə çıxması ("Bir yüngülvarı müqəddimə", "Xitamə"), bu poetik formanın yığcam süjetli əsərlərinə də aid edilməsi ("Xanın təsbehi", "Təsbehi bərəsində bir neçə söz", "Bəlkə də qaytardılar...", "Axır söz") konkret nümunələrin əsasında elmi-nəzəri təhlili C. Məmmədquluzadə nəsrinin yeni sənətkarlıq keyfiyyətlərinin üzə çıxarılması ilə nəticələnmişdir [7, s.147-148].

Cəlil Məmmədquluzadə nəsrinə Azərbaycan ədəbiyyatında öz məzmunu, poetik quruluşu baxımından yeni bir səlifə hesab olunur. Cəmiyyətin sosial-ictimai vəziyyətini əks etdirən, insan psixologiyasının zahiri və daxili xüsusiyyətlərinin cəmini göstərən istər geniş süjetli "Danabaş kəndinin əhvalatları" (psixoloji-dramatik povest), istərsə də yığcam süjetli əsərlərində (hekayə və novellalarında) diqqəti cəlb edən əsas xüsusiyyətlərdən biri bitkin süjet və kompozisiyaya malik olmasıdır. Bədii əsərdə süjet və kompozisiya anlayışları olduqca mühüm məsələlərdəndir. Sənətkarların müəyyən hadisələr silsiləsindən hər hansı mövzu seçməsi müəyyən nəzəri daxili qaydalar, prinsiplər əsasında işləndikdən sonra sənət əsəri kimi formalaşır.

Sənətkarın sovet hökumətindən gözləntiləri tez bir zamanda puç olmuş, ümid və inamı uzun sürməmişdir. Sənətkara qarşı qısqançlıqlar və təzyiqlər getdikcə artmağa başlamışdır. 1928-ci ildən başlayaraq Cəlil Məmmədquluzadə yeni hökumətin ideoloji tələblərini və təzyiqlərini daha çox hiss etmişdir. Dövrünün bir çox sənətkarları kimi Cəlil Məmmədquluzadə üçün də bu tələblər mənəvi terror təsiri bağışlamışdır. 1929-cu il 9 aprel plenumunda "din əleyhinə oxunaqlı, kütləvi, ucuz jurnal kimi yənidən təşkil etmək" adı altında "Molla Nəsrəddin" jurnalı Mübariz Allahsızlar İttifaqının orqanına çevrilməsi qərar verilir. Sözsüz ki, bu qərar ədibin düşüncə və bu dövrə qədərki həyat qayəsi ilə üst-üstə düşmürdü. Digər mətbuat orqanlarında Cəlil Məmmədquluzadəyə qarşı aparılan böhtan və təzyiqliq kampaniyası sənətkarı dərindən sarsıdırdı. Tez-tez mətbuatda ədib "milli xırda burjua nümayəndəsi", "Azərbaycan dilini korlayan yazıçı", "cığırdaş" kimi dövrünün bir çox şəxsiyyətlərinə qarşı istifadə olunan itti-

hamları ilə rastlaşdı. Bütün bu təzyiqlər fonunda ədib 1931-ci ildə "Molla Nəsrəddin" jurnalının baş redaktorluğu vəzifəsindən uzaqlaşmağa məcbur qalır. Yorulmaz, mübariz və qocaman sənətkar yeni hökumətə və onun sərt ideologiyasına etirazını ömrünün sonlarında bir çox əsərlərinin əlyazmasını yandırmaqla bildirmişdir.

Cəlil Məmmədquluzadə dərin milli-ictimai təfəkkürə sahib sənətkar idi. Sənətkarın bədii nəsr yaradıcılığı ədəbiyyatımızda yeni bir hadisə hesab edilə bilər. Müşahidə etdiyi həyat həqiqətlərini olduğu kimi təsviri, zəhmətkeş insanların acınacaqlı talelərinin real təqdimatı, milli oyanışa və tərəqqiyə çağırış, təsirli dil-üslub bacarıqları ədibin bədii nəsrinin özünəməxsusluğu və fərdi sənətkarlıq keyfiyyətləri baxımından diqqəti cəlb edən ən mühüm tərəfləridir. Cəlil Məmmədquluzadə bizi-bizdən ayıran, bizi başqalaşdırıb özümüzü-özümüzə biganələşdirən bütün eybəcərliklərə qarşı çıxırdı. Bu eybəcərliklər nadanlıq, dili unutma, mənəviyyatımıza, milli varlığa laqeydlik idi. Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə böyük demokrat ədib, vətəndaş, milli yazıçı, kiçik hekayənin böyük ustadı kimi daxil olmuşdur [8]. Ədib daha çox nəsr əsərlərində "kiçik adamın böyük himayədarı" qismində çıxış edirdi.

ƏDƏBİYYAT

1. Həbibbəyli İ. Cəlil Məmmədquluzadə: mühiti və müasirləri. Bakı, Azərneşr, 1997.
2. Məmmədquluzadə C. Əsərləri, 4 cildə, I cild. Bakı, "Öndər", 2004.
3. Məmmədquluzadə C. Əsərləri, 4 cildə, II cild. Bakı, "Öndər", 2004.
4. Məmmədquluzadə C. Əsərləri, 4 cildə, III cild. Bakı, "Öndər", 2004.
5. İbrahimov M. "Böyük demokrat". Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, 1957.
6. Məmmədov M.M. Cəlil Məmmədquluzadənin bədii nəsr. Azərb. SSR Elmlər Akademiyası nəşriyyatı. Bakı, 1963.
7. Vahabova S. Cəlil Məmmədquluzadə nəsrinin poetikası. Bakı, 2013.
8. Həbibbəyli İ. Ədəbi şəxsiyyət və zaman. Bakı, "Elm və təhsil", 2017.
9. Həbibbəyli İ. Cəlil Məmmədquluzadə: mühiti və müasirləri. Naxçıvan, "Əcəmi", 2009.

Elkhan Najafov

SPECIFICATION OF JALIL MAMMADGULUZADEH'S CREATION IN THE FIRST STAGE

Summary

Jalil Mammadguluzadeh is one of the foremost figures in democratization and development of science in the first half of the XX century. His life and creativity was widely studied, innovations in his literary world were analyzed in the article. The literary

and artistic features of his many stories and prose works have been studied in scientific terms and discussed in accordance with the requirements of the period.

Эльхан Наджафов

СПЕЦИФИКА ТВОРЧЕСТВА ДЖАЛИЛА МАМЕДКУЛИЗАДЕ НА ПЕРВИЧНОМ ЭТАПЕ

Резюме

В первой половине XX века наука стремительно развивалась, и в этой демократизации в первых рядах стоял Джалил Мамедкулизаде. В данной статье исследуется его жизнь и творчество, а также анализируются те новшества, которые он привнес в литературу. Литературно-художественные особенности некоторых рассказов и прозаических произведений, а также их структура с точки зрения науки подвергались исследованию и по требованиям того времени происходило их обсуждение.